

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ОСВІТНЯ ТА РЕЛІГІЙНА САМОБУТНІСТЬ НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІСТІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ У ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Канєнберг-Сандул О.К.

*аспірант кафедри історії держави та права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Важливою складовою правового статусу німецьких колоністів був комплекс наданих їм прав та свобод, що дозволяли забезпечити збереження національно-культурної та конфесійної самобутності поселенців. Насамперед мова йде про право: на сповідування власної релігії, на дотримання релігійних канонів та національних звичаїв, на використання рідної мови у різних сферах життя (освіті, мистецтві, літературі) тощо.

На перших етапах колонізації царський уряд проводив політику культурно-конфесійної толерантності, що знайшло своє відображення у змісті прийнятих нормативно-правових актів.

У системі релігійних відносин був проголошений принцип свободи віросповідання., що передбачало надання колоністам права на збереження власної віри та свободи у відправленні релігійних обрядів; створення власних релігійних споруд та свобода залучення священнослужителів тощо. Важливою гарантією реалізації релігійних прав і свобод виступав принцип моноконфесійного розселення колоністів, який передбачав, що колонії будуть формуватися у вигляді «окремих поселень» з числа осіб поєднаних спільним віросповіданням [5].

Водночас, в процесі реалізації наданих релігійних прав і свобод, колоністи вимушені були долати складнощі, що були викликані як об'єктивними обставинами, так і цілеспрямованою політикою держави. Основними проблемами у сфері забезпечення реальності релігійних прав і свобод колоністів стали:

- відсутність належного фінансування, що не дозволяло своєчасно здійснювати будівництво релігійних споруд та проводити оплату витрат на церковні нужди;
- відсутність системи підготовки кадрів для католицьких і лютеранських церков, а також протидія російських чиновників залученню іноземних священнослужителів для проведення релігійних обрядів;
- пріоритетний статус православної церкви та її підтримка з боку держави, що виявлялося у нерівноправному становищі релігійних громад німецьких колоністів та християнських церковних організацій [9].

Протягом другої половини ХІХ ст.-початку ХХ релігійна політика російської влади по відношенню до неправославних конфесій почала

поступово втрачати свій ліберальний характер. Розвиток ідей про православну церков-опора діючого режиму. В законодавстві з'являються норми, що посилюють державний контроль за сферою церковного самоврядування, що в першу чергу негативно позначилося на обсязі його організаційних та контрольних функцій [7]. Значна увага приділяється нормативно-правовому забезпеченні боротьби різного роду сектантськими організаціями, які були популярними на теренах Південної України, та посиленню відповідальності за прозелітизм, що обумовлювався зростанням в зазначений час активності німецьких місіонерів-проповідників, внаслідок чого відбувається перехід частини населення з православної віри в іншу [1].

Основні права і свободи надані на попередньому етапі, а саме: право на віросповідання, на будівництво релігійних споруд продовжили існування до 1917 року [8].

Нормативне закріплення національної самоідентичності виражалось у праві на освіту рідною мовою. На момент еміграції до Російської імперії німецькі колоністи мали власну модель системи освіти, яка була органічно поєднана з їх релігійними установами. Церков виконувала не лише функції духовно-релігійного характеру, але й брала на себе освітню діяльність через систему церковно-приходських шкіл. Принципи організації системи освіти для німецьких колоністів: загальнообов'язковість, доступність, рівність [6].

Царський уряд розглядав шкільну систему колоністів як специфічне продовження закріпленого нею права на самоврядування та збереження церковної організації, а отже відносила її до внутрішньої юрисдикції колоністів, яка не потребувала спеціального законодавчого регулювання. Здійснюючи колонізацію Південної України, колоністи приділяють значну увагу утворенню навчальних закладів.

Колоністи мали вільний доступ до освіти рідною мовою та відповідно до тих традицій, що існували на батьківщині мігрантів до Великих реформ, які докорінно змінили правовий статус німецьких колоністів, в результаті яких, вони були позбавлені окремої системи управління та підпорядкувалися загальноімперським органам влади. У результаті всі німецькі школи були підпорядковані Міністерству народної освіти, яке визначало політику діяльності навчальних закладів поселенців [4]. Однак, незважаючи на усі труднощі на середину XIX ст. колоністам вдалося розбудувати самобутню систему шкільної освіти, яка базувалася на принципі обов'язкової початкової освіти-на навчання направлялися всі діти віком від 7 до 14 років, а по закінченню школи проходили конфірмацію. Викладання в школах здійснювалося рідною німецькою мовою, а зміст програми поєднувався з релігійними настановами їхньої конфесії. Своєрідною виявилася система управління освітніми закладами в менонітських колоніях. Колонії були об'єднані у навчальні райони, у кожному з яких призначалися два інспектори, які регулярно доповідали про стан шкільної освіти [3].

Початкова освіта в середовищі колоністів була обов'язковою. Нормативні акти гарантували соціальну відповідальність громади за малозабезпечених

дітей, створювалися важелі заохочення до навчання здібних дітей шляхом матеріального стимулювання.

Користуючись наданими їм правами, колоністи кожного року відкривали нові навчальні заклади, розширюючи мережу не лише початкової, а й професійно-технічної освіти. Упродовж 1861-1914 рр. лише в Катеринославській, Таврійській і Херсонській губерніях було відкрито 13 училищ. Але після 80-х рр., після прийняття низки нормативних актів, щодо створення Міністерства народної освіти, підпорядкування всіх німецьких навчальних закладів, в тому числі лютеранські церковно-парафіальні училища, а також школи при римсько-католицьких церквах. На початковому етапі реформування заходи були спрямовані на поліпшення знання російської мови, однак наприкінці XIX ст. розпочався відкритий процес русифікації німецьких навчальних закладів. Положення Ради Міністрів «про заборону викладання німецькою». Виняток був тільки щодо вивчення Закону Божого. Таким чином, школи колоністів втрачали одну з головних гарантій збереження їх національної само ідентифікації-можливість надання освіти на рідній мові. Аналогічна картина спостерігалася і у історії розвитку культурно-просвітницьких та громадських організацій німецьких колоністів [2].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що у релігійних громадах німецьких колоністів лютеран та менонітів у сформувалася власна система освіти, яка мала своєрідний характер та відповідала цілям і завданням їх релігійних установ, яка забезпечувала їх національно-конфесійну самобутність до часів Великих реформ.

Література:

1. Безносова О.В. Роль немецких колонистов и меннонитов в распространении протестантизма среди православного населения Украины во второй половине XIX в. // Вопросы германской истории : Немцы в Украине: Межвузовский сборник научных трудов. Днепропетровск: ДГУ, 1996. – С. 76–86.
2. Белікова М.В. Монітські колонії Півдня України (1789–1917 рр.) Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук Запоріжжя – 2005 р. – 26 с.
3. Бобылева С., Н.В. Бочарова, Осташева-Венгер Н.В. Очерки истории немцев и меннонитов Юга Украины. – Днепропетровск РВВ ДНУ, 1999. – 231 с.
4. Кулинич І.М., Кривець Н.В. Нариси з історії німецьких колоній в Україні. – К.: Думка, 1995. – С. 169–170.
5. Лиценбергер О. А. Католическая церковь в России. История и правовое положение. – Саратов, 2001 г.
6. Миненко С.В. Правовое положение римско-католической и евангелическо-лютеранской церквей в России XVI- первой половине XIX вв. (историко-правовое исследование): дис...к-та юр. Наук / С.В Миненко / Нижний Новгород., 2011 г. – 211 с.

7. Осташева Н.В. Криза менонітської спільноти України та закордонна менонітська допомога (1914 – поч. 30-х рр. XX ст.). Автореферат дисертації на здобуття наукового степеня канд. іст. наук. – Дніпропетровськ, 1996. – 24 с.

8. Плохий С. Н. Между Лютером и Менно: смена конфессии в колониях юга Украины (первая треть XIX в.) // Вопросы германской истории. Украинско-германские связи в новое и новейшее время. Межвузовский сборник научных трудов. – Днепропетровск: ДДУ, 1995. – С. 42–57.

9. Плохий С.Н. Католические колонии юга Украины после изгнания иезуитов: Игнатий Линдл // Малочисленные национальности юга Украины: История и современность. Тезисы к областной научно-практической конференции 19–20 октября 1990 г. – Запорожье: ЗДУ, 1990. – С. 22–23.

10. Шевчук-Бела Я.В. Правове становище національних меншин Півдня України у складі Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст. (на матеріалах Одеси) : 12.00.01 : Дис. ... канд. юрид. наук / Я.В. Шевчук-Бела ; ОНЮА. – О., 2008. – 202 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУДУ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Коршун А.О.

*аспірант кафедри загальноправових дисциплін та адміністрування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Важливою умовою ефективного функціонування в Україні електронного правосуддя як чинника інформаційної взаємодії суду та громадськості є належне законодавче забезпечення цього процесу. Окрім загальних міжнародних документів, основою для підготовки і уточнення доктринальних, концептуальних, програмних та інших нормативно-правових актів, що визначають цілі та напрями діяльності органів державної влади, а також принципи і механізми їх взаємодії з організаціями та громадянами в області розвитку інформаційного суспільства в Україні, залишається «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні» (затверджена Розпорядженням КМУ від 15 травня 2013 р.). Зокрема, в цьому документі зазначається таке поняття, як «електронна послуга» – послуга, надана громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (*e-послуга*). Зважаючи на відкритий характер судочинства, національні суди як державницькі інститути також мають надавати громадянам електронні послуги, як це відбувається в провідних європейських країнах з розвинутою економікою та демократичними традиціями.